

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ПРО МИР ТА ПРО ВІЙНУ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 2022 р.

*Маруховська-Картунова О.О.,
кандидат філософських наук, доцент, завідувач
секції суспільних наук кафедри іноземних мов
та загальноосвітніх дисциплін
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, Україна*

Сьогодні важливість запропонованої теми про філософські аспекти науки про мир (паксології або іренології) та науки про війну (полемології) є найактуальнішою як ніколи в житті нашої держави, коли російські війська 24 лютого 2022 року почали широкомасштабне вторгнення – несправедливу агресивну війну проти українського народу. Чимало сучасних науковців та пересічних людей майже ніколи не зустрічали таких назв наук про мир та війну, але слід відзначити, що ці назви існують вже давно і в дослівному перекладі означають «паксологія» (від лат. *pac* – мир, *logos* – наука, вчення) або «іренологія» – (від грецьк. *ειρηνη* – мир; від англ. *eigenology*; нем. *irenik*) – це наука про мир та мирне, безконфліктне існування світу [1] та «полемологія» (від грецьк. *polemos* – війна, ворожнеча) як міждисциплінарна галузь знань про причини виникнення воєн та конфліктів [2]. Предметом паксології або іренології є вивчення проблем миру, а предметом полемології є вивчення проблем війни і збройних конфліктів.

На думку частини науковців, терміни «паксологія» та «іренологія» як наука про мир, наука для миру або наука про мирне існування в науковому співтоваристві чомусь не знайшли підтримку і майже не використовувалися. Натомість частіше застосовували словосполучення «вивчення миру» або «дослідження миру» (англ. «*peace research*» або «*peace studies*»).

Що стосується терміну «полемологія», то ще в 1946 році, одразу після закінчення Другої світової війни директор Французького

інституту полемології, соціолог Гастон Бутуль видав свою книгу, в якій вперше ввів у науковий обіг термін «полемологія», тим самим давши нову назву науці про війну [3, с. 98]. Український вчений Г. Перепелиця стверджував, що полемологія – це наука про війну та збройні конфлікти, основним завданням якої є об'єктивне та наукове дослідження війн як соціального феномену, котра пояснює причини глобальних змін в розвитку суспільства, що відбуваються в результаті війн упродовж історії людства [4, с. 564]. Як не дивно, для науки про мир під такими різними назвами «паксологія» чи «іренологія» в цій поважній науковій політичній енциклопедії на 807 сторінок місця так і не знайшлося.

Сьогодні, під час активних військових дій РФ як держави-агресора на території суверенної України та впродовж багатьох наступних десятиліть і століть варто буде усвідомити те, що проблема встановлення та збереження миру в нашій та в будь-якій іншій державі для майбутніх поколінь була, є і буде екзистенціальною проблемою номер один.

Доволі широко гуманні ідеї запобігання війнам та досягнення миру були представлені у науковій філософії в трактатах відомих мислителів епохи Відродження та Нового часу. Серед найпереконливіших критиків війни та гарячих прихильників вічного миру можна згадати таких філософів, як: Еразм Ротердамський «Війна мила тим, хто її не випробував» (1500 р.); Гуго Гроцій «Про право війни та миру» (1625 р.); Жан-Жак Руссо «Судження про вічний мир» (1625 р.); Ієремія Бентам «План всезагального та вічного миру» (1786-1789 рр.); Іммануїл Кант «До вічного миру» (1795 р.); Йозеф Геррес «Загальний мир – ідеал» (1798 р.); Фрідріх фон Генц «Про вічний мир» (1800 р.) та багатьох інших.

На особливу увагу заслуговують конкретні поради відомого гуманіста епохи Відродження Еразма Ротердамського щодо гуманного та цивілізованого запобігання війнам та його раціональні рекомендації щодо досягнення та збереження миру: «Не дозволяйте втягувати себе у війну заради задоволення чи забаганки одного або двох людей, тому що розпочати війну легко, а завершити важко. ...Нехай усі люди об'єднуються проти війни. Нехай усі люди

піднімуть проти неї свої голоси. Нехай усі люди проповідують і прославляють мир публічно і приватно» [5]. Частково ці процеси відбуваються вже зараз: увесь демократичний світ – США, Британська співдружність, країни ЄС, Японія та інші об'єдналися проти російської війни та надають велику військову, фінансову та гуманітарну допомогу Україні. Нажаль, ще залишаються низка переважно азійських країн, які зайняли сторонню позицію спостерігача, чим невільно сприяють продовженню агресивних дій РФ.

Мабуть найважливіший внесок у розробку фундаментальних засад філософії науки про війну та мир зробив видатний німецький філософ епохи Нового часу І. Кант у філософському трактаті «До вічного миру». Так, головну провину за розв'язання воєн він справедливо покладав на «очільників держав, які ніколи не можуть пересититися війною» [6, с. 88].

Загальновідомо, що саме І. Кант розробив основні фундаментальні принципи, дотримання яких могло б сприяти встановленню «вічного миру» на Землі між державами, звертаючи особливу увагу на те, що «жоден мирний договір не повинен вважатися таким, якщо при його укладанні зберігається підстава для майбутньої війни» [6, с. 89]. Саме це необхідно мати на увазі представникам України при укладанні мирного договору на перемовинах з Росією, щоб в майбутньому ні у кого не виникало ніяких територіальних претензій і щоб усі тимчасово окуповані т.зв. ЛНР, ДНР та Крим завжди були офіційно і справедливо визнані усім цивілізованим світом тільки українськими.

Окрім того, дуже актуальним залишається справедливе твердження І. Канта, що «жодна держава не повинна насильно втручатися в політичний устрій та правління інших держав» [6, с. 91]. На превеликий жаль, саме насильне втручання є однією з головних, але старанно прихованих цілей агресивної війни проти України, яку розв'язала РФ.

Серед плеяди вищеназваних мислителів почесне місце займає австрійський політичний діяч Ф. Генц, який у своїй роботі «Про вічний мир» (1800 р.) наполягає на необхідності створити в майбутньому для усього людства науку про збереження миру та

недопущення війни. «Якби існувала наука, – підкреслював він, – яка навчала б засобам встановлення вічного миру, вона була б найвищою з усіх відомих людству наук. Оскільки ж такої науки не існує, слід з повагою відноситися до тієї, яка у своєму досконалому вираженні закладає основу найбільш тривалого миру» [7, с. 336]. Принагідно потрібно зазначити, що все ж такі омріяні австрійським вченим Ф. Генцем науки, зокрема іренологія як наука про мир та полемологія як наука про війну, зародилися саме під впливом численних філософських ідей багатьох вже згаданих мислителів епохи Відродження та Нового часу, але не отримали широкого поширення в науковому співтоваристві. Саме тому автор даної статті ще 2017 р. вперше запропонував ввести у науковий обіг, тобто у відповідну українську філософську, політологічну та конфліктологічну наукову літературу нове поняття, зокрема «мирологія» [8, с. 336] як науку про мир на протигагу війні, науку про мирне існування держав та народів як одвічну і найвищу вселюдську цінність. Існуюче вже до цього з 2014 р. поняття «мирології» за А. Беттлером дає зовсім інше трактування у контексті міжнародних відносин, а саме – «мирології як науки про світ, що вивчає усі явища та закономірності, що відбуваються на світовій арені і відповідає на запитання – куди рухається людство?» [9].

Отже, можна підсумувати, що зараз світова наукова спільнота стикається з новим, дуже серйозним викликом, а саме – забезпечити філософсько-наукове підґрунтя для нинішніх і майбутніх політиків, дипломатів, військових, які мають своїми спільними міжнародними зусиллями встановити основи нового світового порядку, в якому б диктаторські і тоталітарні режими не мали б жодного шансу на розв'язання нових війн і загрози мирного співіснування людства.

Література:

1. Іренологія. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/socio/1351/Иренология> (Дата звернення: 07.05.2022).
2. Полемологія. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=14615&action=show> (Дата звернення: 02.05.2022).

3. Соловьев А.В. Полемология: новая попытка решить старую проблему. *Философия и общество*. 1999. Вып.4. С. 98-109.
 4. Перепелиця Г. Полемологія. Політична енциклопедія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. імені І.Ф. Кураса; редкол.: Ю. Левенець (голова) та ін. К.: Парламентське. вид-во, 2011. 807 с.
 5. Роттердамский Э. Жалоба мира, отовсюду изгнанного и повсюду поверженного (1517). URL: https://royallib.com/book/rotterdamskiy_erazm/galoba_mira.html (Дата звернення: 17.05.2022).
 6. Кант И. К вечному миру. Избранное: в 3 т. / науч. ред. и авт. вступ. ст. Л.А. Калининков. Калининград, 1998. Т. 2. С. 87-134.
 7. Генц Ф. О вечном мире. Трактаты о вечном мире / Сост. И.С. Андреева, А.В. Гулыга. СПб.: Алетейя, 2003. С. 316-350.
 8. Маруховська-Картунова О.О. Внесок австрійського мислителя Ф. Генца у зародження науки про мир. *Proceedings of the 1st International Conference on Law and Political Sciences*. (March 15, 2017). Vienna: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH., 2017. P. 4-9.
 9. Беттлер А. Мирология. Прогресс и сила в мировых отношениях. Т. 1. Введение в мирологию. https://royallib.com/read/bettler_aleks/mirologiya_tom_i_vvedenie_v_mirologiyu.html#0 (Дата звернення: 17.05.2022).
-